

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Хорішко Л. С.

Вступ

У вирішенні гостроактуальних питань, пов'язаних з національною безпекою та реалізацією ключових національних інтересів сучасні держави все більшою мірою використовують стратегічні комунікації. Це пояснюється наступними чинниками: 1) необхідністю залучення ресурсного потенціалу стейкхолдерів до розв'язання актуальних проблем, прийняття ефективних політичних рішень на засадах довгострокового партнерського співробітництва у сфері безпеки та оборони та колективної відповідальності; 2) потребою здійснення цілеспрямованого комунікативного впливу на динаміку кризових і конфліктних політичних ситуацій¹.

Повномасштабне вторгнення сусідньої держави на територію України, порушення низки принципів міжнародного публічного права, вже зафіксовані на даному етапі гуманітарні, економічні, екологічні наслідки ведення бойових дій – все це актуалізує для світової спільноти питання формування нових моделей національної та колективної безпеки, а також визначення політико-технологічного інструментарію відстоювання національних інтересів в умовах сучасної політичної дійсності. Можна погодитися з думку Ю. Горбуліна, що активізація воєнних дій на території України не тільки порушила регіональний баланс сил, але й стала викликом для системи європейської та світової системи безпеки². У цьому контексті відбувається формування сучасного міжнародного порядку денного, де здійснюється активна політико-комунікативна взаємодія керівництва України та світової спільноти щодо визначення шляхів і принципів використання відповідних методів припинення активних бойових дій.

На думку міністра закордонних справ Великої Британії Л. Трасс, сформована після II Світової війни система безпеки поступово втратила своє значення, оскільки була спрямована на стримування потенційних загроз, створивши передумови формування політичного режиму, орієнтованого на пригнічення

та примус³. Вона констатувала потребу координації зусиль заради допомоги Україні, оскільки на порядку денному стоїть питання захисту свободи та демократії для всієї світової спільноти. Це вимагає використання нових підходів та ресурсів для синхронізації партнерських зусиль і постійного діалогу у трьох ключових сферах: економічній, військовій, дипломатичній.

Постановка проблеми. Унаслідок повномасштабної зовнішньої агресії було актуалізовано не тільки потребу відновлення територіальної цілісності та суверенітету України, але й нові виклики – залучення додаткових фінансових, військових, політичних ресурсів для ведення оборонної операції та планування подальших наступальних дій. Перед політичним керівництвом держави постає питання про розширення можливостей здійснення політико-комунікативної діяльності, спрямованої на поглиблення партнерського співробітництва та залучення ресурсного потенціалу стейкхолдерів до вирішення гостроактуальних питань військово-політичного розвитку держави в умовах воєнного стану. У цьому контексті ресурсний потенціал стратегічних комунікацій є дієвим інструментом включеності держави у формування міжнародного порядку денного, координації комунікативних можливостей суб'єктів політики, спрямованих на реалізацію ключових національних інтересів у міжнародному політичному просторі, основними з яких є припинення бойових дій, відновлення суверенітету та територіальної цілісності України⁴.

Відтак, актуалізація потреби у ґрунтовному дослідженні особливостей використання стратегічних комунікацій у реалізації національних інтересів, пов'язаних з відновленням територіальної цілісності та суверенітету відповідає сучасним викликам, що постають перед політичним і військовим керівництвом України. Аналіз змісту стратегічних комунікацій та особливостей їх практичного використання є актуальним для сучасного етапу розвитку держави в умовах воєнного часу.

¹ Hallahan K., Holtzhausen D., Ruler B., Verčič D., Sriramesh K. Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*. № 1. 2007. С. 3-35. URL: https://www.researchgate.net/publication/241730557_Defining_Strategic_Communication (last accessed: 14.04.2022).

² Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг.ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.

³ Truss L. The return of geopolitics: Foreign Secretary's Mansion House speech at the Lord Mayor's 2022 Easter Banquet. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretarys-mansion-house-speech-at-the-lord-mayors-easter-banquet-the-return-of-geopolitics> (last accessed: 28.04.2022).

⁴ Хорішко Л. С. Стратегічні комунікації як інструмент реалізації інструментів політичних суб'єктів / Стратегічні комунікації суб'єктів політики в умовах сучасної політичної дійсності : колективна монографія / за заг. ред. Хорішко Л. С. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 93-174.

Формулювання цілей (постановка завдання).

Основна мета наукової розвідки – дослідити особливості використання стратегічних комунікацій політичними суб'єктами в умовах російсько-української війни 2022 року. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних завдань: визначення структурно-функціональних характеристик стратегічних комунікацій, конкретизацію суб'єктів та інструментів реалізації системи стратегічних комунікацій в Україні в умовах російсько-української війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукові розвідки щодо використання ресурсного потенціалу стратегічних комунікацій у військово-політичній сфері активізувалися в 2000-х роках, передусім, у військових відомствах США. На думку експерта RAND Corporation К. Пола, метою стратегічних комунікацій є сприяння реалізації стратегічних цілей держави. Їх широке використання дозволяє ключовим органам влади інформувати про зміст національних інтересів, шляхи та способи реалізації, що сприяє переконанню стейкхолдерів у значущості підтримки цих інтересів⁵. Значну увагу слід зосереджувати на налагодженні комунікативної взаємодії з такими стейкхолдерами як громадяни іншої держави, формальні та неформальні лідери, які приймають безпосередню участь у розробці основних засад державної політики⁶. У доповіді Королівського інституту міжнародних відносин (Chatham House) стратегічні комунікації визначено як «систематичну серію послідовних дій, що реалізуються на стратегічному, оперативному, тактичному рівнях з метою розуміння цільової аудиторії, а також конкретизації ефективних каналів комунікації та підтримки певних типів поведінки»⁷. Указані визначення акцентують увагу на ресурсному потенціалі стратегічних комунікацій у реалізації ключових національних інтересів через сформовану систему політико-комунікативної взаємодії суб'єктів політики зі стейкхолдерами на основі спільності інтересів та пошуку шляхів гармонізації взаємовідносин на різних рівнях управління.

До основних характеристик стратегічних комунікацій, на думку експерта Державного департаменту США Е. Голдман, відносять: 1) орієнтованість на різні групи громадськості; 2) перманентність; 3) синхронність і відповідність заяв чи дій цілям

державної політики⁸. Дієвість системи стратегічних комунікацій забезпечується синхронністю та системністю формування заяв і дій урядових структур, що координують розробку змісту інформаційних повідомлень. Водночас, слід приділяти значну увагу сутнісно-змістовним характеристикам указаних повідомлень, оскільки вони транслюються різним групам громадськості. З одного боку інформаційний контент повинен враховувати їх ціннісні орієнтації та інтереси, а з іншого – відповідати запропонованому владою порядку денному. Це сприятиме формуванню атмосфери діалогу та співробітництва між владою, громадськістю та стейкхолдерами з метою розв'язання гостроактуальних проблем.

У прийнятій Європарламентом Резолюції «Стратегічні комунікації ЄС як протидія пропаганді третіх сторін»⁹, зроблено спробу розширити зміст стратегічних комунікацій крізь призму поєднання таких її аспектів як визначення порядку денного, оптимізація діяльності ЗМІ та експертів-аналітиків у сфері мас-медіа з метою формування сприятливого інформаційного середовища. Приділено увагу дослідженню політико-практичного (використання ресурсів публічної дипломатії, потенціалу мас-медіа та управління інформаційними повідомленнями) та оперативного (реагування на події чи дії, здійснення інформування на випередження) рівнів реалізації стратегічних комунікацій.

У спеціальній доповіді Міністерства оборони США зазначено, що стратегічні комунікації є цілеспрямованими зусиллями уряду щодо залучення ключових аудиторій до формування сприятливого простору для реалізації національних інтересів та політики держави за допомогою синхронізації заяв, програм і напрямів діяльності на всіх рівнях влади¹⁰. У вказаній доповіді також зазначається, що особливої значущості використання стратегічних комунікацій набуває в умовах конфліктного політичного простору. У цьому контексті стратегічні комунікації сприяють узгодженню таких напрямів діяльності як зв'язки з громадськістю, проведення військових та інформаційних операцій, що реалізуються заради досягнення національних інтересів. Загалом процес стратегічної комунікації покликаний синхронізувати зусилля різних суб'єктів влади, спрямовані на легітимацію прийнятих ними рішень, переконання

⁵ Cornish P., Lindley-French J., Yorke C. Strategic Communications and National Strategy. *Chatham House Report*. September 2011. P. 4. URL: (last accessed: 25.04.2022).

⁶ Paul C. Getting Better at Strategic Communication. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2011/RAND_CT366.pdf (last accessed: 15.04.2022).

⁷ Cornish P., Lindley-French J., Yorke C. Strategic Communications and National Strategy. *Chatham House Report*. September 2011. P. 4. URL: (last accessed: 25.04.2022).

⁸ Goldman E. Strategic Communication: A Tool for Asymmetric Warfare. URL: <https://smallwarsjournal.com/blog/strategic-communication-a-tool-for-asymmetric-warfare> (last accessed: 08.04.2022).

⁹ European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties. URL: (last accessed: 07.04.2022).

¹⁰ Department of Defense. Report on Strategic Communication (December 2009). URL: <https://www.hsdl.org/?abstract&did=716396> (last accessed: 18.04.2022).

партнерів у потребі спільних зусиль у досягненні цілей, а також зниження довіри та рівня легітимності рішень противника, схилення його до певних дій.

Формулювання цілей (постановка завдання).

Основна мета наукової розвідки – дослідити особливості використання стратегічних комунікацій політичними суб'єктами в умовах російсько-української війни 2022 року. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних завдань: визначення структурно-функціональних характеристик стратегічних комунікацій, конкретизацію суб'єктів та інструментів реалізації системи стратегічних комунікацій в Україні в умовах російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку Р. Брукс, стратегічні комунікації передбачають продуману інтеграцію гостроактуальних питань у порядок денний держави з метою залучення стейкхолдерів до процесу розробки політики на різних рівнях управління, оскільки будь-яка дія чи бездіяльність може бути інтерпретована у різних контекстах, що матиме вплив на підсумковий результат політичних рішень¹¹. Відтак, державні структури зацікавлені у формуванні змісту ключових інформаційних повідомлень із подальшою їх інтерпретацією аудиторії через конкретні канали комунікації.

Стратегічні комунікації спрямовані на формування внутрішньої та зовнішньої громадської думки відносно політики держави чи діяльності її високопосадовців з метою подальшої конкретизації стратегій державного розвитку, як у мирний, так і воєнний час. До основних інструментів реалізації стратегічних комунікацій належать зв'язки з громадськістю, публічна дипломатія, інформаційні кампанії, цивільно-військове співробітництво¹². Вказаний інструментарій розширює можливості суб'єктів політики у представленні власної позиції відносно актуальних питань державного розвитку, в інформуванні та переконанні аудиторії, синхронізації зусиль урядових структур у прийнятті державно-політичних рішень із залученням ресурсного потенціалу стейкхолдерів.

На думку В. Ліпкана, основні інструменти стратегічних комунікацій можна класифікувати наступним чином: 1) інтеракціоністські – публічна дипломатія, залучення лідерів думок, зв'язки та комунікація з органами влади, громадськістю та ЗМІ; 2) інформаційно-психологічні – інформаційні, психологічні, спеціальні операції; 3) технічні – кібербезпека, протидія в електромагнітному просторі;

¹¹ Brooks R. Confessions of a Strategic Communicator. Tales from Inside the Pentagon's Message Machine. *Foreign Policy*. December 6, 2012. URL: <http://foreignpolicy.com/2012/12/06/confessions-of-a-strategiccommunicator/> (last accessed: 27.04.2022).

¹² Cornish P., Lindley-French J., Yorke C. Strategic Communications and National Strategy. *Chatham House Report*. September 2011. P. 4. URL: (last accessed: 02.04.2022).

4) військові – цивільно-військове співробітництво, демонстрація сили, документування подій¹³. Відтак, дієвість стратегічних комунікацій зумовлена наявністю широкого комплексу технологічного інструментарію, що синхронно може використовуватися в таких сферах функціонування держави, як економічна, воєнна, політична, інформаційна.

Військово-політичні експерти НАТО виокремлюють наступні функції стратегічних комунікацій: 1) перманентна підтримка репутації організації чи суб'єкта; 2) формування сприятливого інформаційного середовища; 3) поглиблення координації зусиль із державними та недержавними структурами з метою досягнення поставлених цілей на стратегічному, тактичному, оперативному рівнях¹⁴.

Процес стратегічної комунікативної взаємодії в умовах війни повинен включати горизонтальну та вертикальну координацію зусиль відповідних суб'єктів влади. По-перше, йдеться про спільність дій та взаємодій Міністерство оборони, Генштабу та інших урядових структур, а також їх взаємовідносини з міжнародними партнерами. По-друге, важливою також є вертикальна координація зусиль усіх владних структур, спрямована на формування цілісної концепції державної політики, здійснення відповідних воєнних дій військово-політичних дій, інформування громадськості щодо їх змісту та значущості в конкретній ситуації¹⁵. Стратегічні комунікації відкривають додаткові можливості діяльності для військово-політичних суб'єктів в умовах військових реалій, сприяючи:

- інтеграції спільних дій з метою максимізації результату впливу на конкретну аудиторію;
- координації зусиль та дій ключових урядових структур, а також партнерів;
- створенню необхідних для обраної аудиторії повідомлень, їх трансляція та моніторинг зворотного зв'язку;
- закріпленню знань про систему стратегічних комунікацій інших суб'єктів з метою адекватного реагування на повідомлення та дії, що можуть стосуватися спільних інтересів;
- оцінюванню комунікативних зусиль інших держав, урядових та неурядових структур та їх потенційного впливу на реалізацію державної політики;

¹³ Ліпкан В.А. Поняття та структура стратегічних комунікацій на сучасному етапі державотворення. URL: <https://goal-int.org/ponyattya-ta-struktura-strategichnix-komunikacij-na-suchasnomu-etapi-derzhavotvorennja/> (дата звернення: 17.07.2021).

¹⁴ NATO strategic communication handbook. Ver 1.0 – September 2017. URL: <http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/NATO-STRATEGIC-COMMUNICATION-HANDBOOK.pdf> (last accessed: 03.07.2021).

¹⁵ Department of Defense. Report on Strategic Communication (December 2009). URL: <https://www.hsdl.org/?abstract&did=716396> (last accessed: 18.04.2022).

Суб'єкти формування порядку денного

Компоненти інфраструктури	Характерні точки доступу	
	внутрішній рівень	зовнішній рівень
Знання	Президент України. Офіс Президента. Кабінет Міністрів України, Генштаб ЗСУ. Верховна Рада України. Радники Офісу Президента.	Президент України. Офіс Президента. Міністерство закордонних справ. Міністерство оборони. Члени переговорної групи України.
Канали комунікації	Національні, регіональні ЗМІ, національні інформаційні агентства. Інтернет-ресурси національного публічного дискурсу. Офіційні інтернет-сторінки органів влади, ключових посадових осіб у Facebook, Twitter, а також YouTube-канали.	Міжнародні ЗМІ та інформаційні агентства. Міжнародні Інтернет-ресурси публічного дискурсу. Офіційні інтернет-сторінки органів влади, ключових посадових осіб у Facebook, Twitter, а також YouTube-канали.
Інституціональне положення	Інституціоналізація еліти в політичній системі, що забезпечує дієвість вертикалі влади, її легітимність та координацію зусиль у боротьбі проти зовнішнього агресора. Наявність двосторонньої взаємодії «влада-суспільство», «суспільство-влада», метою якої є мобілізація ресурсного потенціалу держави та суспільства у воєнний час.	Членство у міжнародних організаціях та використання їх потенціалу для розв'язання гостроактуальних питань воєнного часу. Взаємодія з міжнародними неурядовими структурами у вирішенні гуманітарних питань.
Норми та форми діяльності	Національна законодавча база. Організація спеціальних подій (брифінги Генштабу ЗСУ та радників Офісу Президента, звернення до громадян, двосторонні зустрічі тощо).	Дипломатичні норми, система міжнародного права Статус держави, що зазнала збройної агресії та потребує партнерської підтримки у боротьбі за відновлення суверенітету та територіальної цілісності. Звернення Президента до світової спільноти, участь в офіційних зустрічах, самітах, переговорах тощо.

Джерело: розроблено автором на підставі (Kingdon J. W.)

– формуванню стратегічного національного нарративу, спрямованого на концептуалізацію національних цінностей, конкретизацію для громадської думки шляхів та методів їх досягнення;

– документуванню за допомогою різних засобів дій різних суб'єктів та розповсюдженню отриманої інформації в реальному часі;

– моніторингу дружніх сигналів партнерів по взаємодії та прогнозуванню потенційних сценаріїв розвитку військово-політичної ситуації.

Американський експерт Е. Голдман вважає, що ключові владні структури повинні відігравати провідну роль у систематизації та синхронізації зусиль щодо реалізації стратегічних комунікацій у чотирьох сферах: фізичній, інформаційній, соціальній та когнітивній¹⁶. По-перше, очільникам держави необхідно дотримуватися паритетності між поняттями «обіцяно-зроблено», що передбачає високий рівень відповідальності за зроблені заяви та дії, пов'язані

з їх реалізацією. Наявність протиріч між заявами, їх невідповідність реальному стану речей негативно впливає на співробітництво зі стейкхолдерами, підтримує рівень довіри до держави. По-друге, динамічність сучасних процесів інформатизації вимагає особливої уваги не тільки до каналів розповсюдження інформації, яким довіряє та чи інша громадськість, але й до лідерів громадської думки. Саме вони здатні презентувати та транслювати зрозумілу інформацію, зміст якої корелюється з актуальним порядком денним. По-третє, необхідно враховувати ментальні особливості сприйняття інформаційних повідомлень, рівень довіри до каналів комунікації, швидкість суспільної мобілізації тощо. По-четверте, варто взяти до уваги особливості соціокультурного середовища, що визначає культурні, соціальні, історичні умови формування колективної чи індивідуальної свідомості. Рівень ефективності комунікативної взаємодії підвищується за умови спільності цінностей та інтересів її учасників.

Враховання вказаних особливостей сприятиме оптимізації процесу планування системи стратегіч-

¹⁶Goldman E. Strategic Communication: A Tool for Asymmetric Warfare. URL: <https://smallwarsjournal.com/blog/strategic-communication-a-tool-for-asymmetric-warfare> (last accessed: 19.07.2021).

них комунікацій в умовах воєнного стану. Реалізація ресурсного потенціалу стратегічних комунікацій має відбуватися на трьох рівнях стратегічному, практичному та оперативно-тактичному¹⁷. Можна констатувати, що в Україні створена система стратегічних комунікацій в умовах воєнного стану. На стратегічному рівні у плануванні комунікації провідну роль відіграє Президент України та його Офіс, а також урядові та представницькі владні структури, що забезпечують формування внутрішнього та зовнішнього порядку денного. На думку С. Дж. Лівінгстона, формування порядку денного відбувається через так звані точки доступу, що конкретизують тематику, канали та суб'єктів комунікації¹⁸. Його формування вимагає від політичної еліти активної діяльності щодо використання можливих точок доступу (перелік яких не є сталим і може видозмінюватися, виходячи з воєнно-політичної ситуації) для актуалізації значущих національних інтересів у масовій свідомості, консолідації суспільства у боротьбі проти зовнішнього агресора та спонукання до бажаних дій. Виходячи з цього, особливості формування порядку денного в умовах війни в Україні можна представити наступним чином (див. табл. 1).

Практичний рівень планування стратегічних комунікацій спрямований на формування ключових інформаційних повідомлень, вибір інструментарію політико-комунікативної діяльності та каналів комунікації з внутрішньою та зовнішньою громадськістю. У цьому контексті керівництво держави, передусім, використовує базові моделі стратегічних комунікацій¹⁹. Перша модель орієнтована на формування та трансляцію обраними каналами повідомлення від суб'єкта А до конкретної аудиторії В (див. рис. 1).

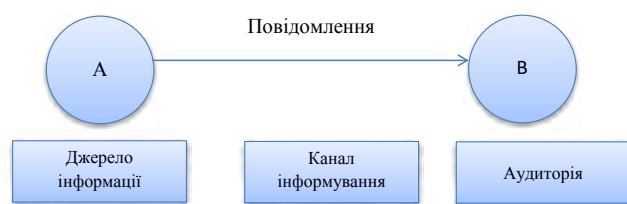

Рис. 1. Модель впливу повідомлення

Джерело: Tatham S, Le Page R.

Модель впливу спрямована на формування в аудиторії відповідного сприйняття інформації та

суб'єкта трансляції з метою мобілізації потенціалу громадськості. Її ефективність багато в чому залежить від активності ініціатора комунікативного процесу, обраних ним каналів комунікації та можливостей реагувати на можливі інформаційні шуми.

Можна констатувати, що вказана модель активно використовується у процесі налагодження комунікативної взаємодії з громадськістю. По-перше її ресурсний потенціал використовується Президентом під час щоденних відео звернень до громадян. Їх основна мета – проінформувати громадян про ключові події дня та рішення, що були прийняті з метою наближення держави до перемоги над зовнішнім агресором. У цих зверненнях вдало розставляються акценти на ключових подіях з фронту та ситуації у тимчасово окупованих територіях, щоб привернути увагу та сформувати необхідний емоційний фон сприйняття інформації не тільки серед внутрішньої громадськості, але й опосередковано – зовнішньої. Це сприяє закріпленню у масовій свідомості негативного образу ворога, якому протистоїть Україна заради свободи та демократії у світі. Значна увага приділяється інформуванню громадськості про налагоджену систему комунікацій з державами-партнерами відносно залучення їх фінансового та військового потенціалу для досягнення ключових національних інтересів – припинення бойових дій, відновлення суверенітету та територіальної цілісності держави. Акцентується увага, що держава активно працює над пошуком фінансових ресурсів для подальшого відновлення економіки, інфраструктури, відшкодування витрат громадянам, які втратили домівки та майно через російську агресію. Загалом, розставлені акценти у відео зверненнях вказують на прагнення Президента консолідувати суспільство та підтримувати на належному рівні довіру громадян до рішень і дій владних структур в умовах воєнного стану.

По-друге, інформування громадян про поточну воєнно-політичну ситуацію здійснюється на щоденних брифінгах. З метою врахування інтересів аудиторії вказані брифінги проводяться представниками різних владних структур, але подана інформація відповідає заявленому порядку денному. Наприклад, оперативна ситуація щодо російського вторгнення презентується речником Міністерства оборони України. Дана інформація характеризується чіткістю викладу, конкретним фактажем ходу бойових дій, наявністю військової термінології, а тому більшою мірою орієнтована на аудиторію, яка має стійкий інтерес до військової тематики, експертів з військово-політичних питань. Організація брифінгів представників Міністерства оборони та Генштабу є складовою цивільно-військового співробітництва, яке спрямоване системну взаємодію військових з відповідними об'єктами цивільного середовища з

¹⁷ Reding A., Weed K., Ghez J. NATO's Strategic Communications concept and its relevance for France. URL: https://www.rand.org/pubs/technical_reports/TR855z2.html ((last accessed: 19.07.2021).

¹⁸ Kingdon J. W. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. New York : Longman, 1995. 254 с.

¹⁹ Tatham S, Le Page R. *NATO Strategic Communication: More to be Done?* Riga: National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, 2014. С. 16-17

метою оптимізації військових і невійськових засобів досягнення поставлених цілей та завдань.

Серед основних принципів цивільно-військового співробітництва виділяють наступні: моніторинг стану цивільних об'єктів; усвідомлення цілей та завдань діяльності владно-політичних суб'єктів, органів влади та місцевого самоврядування; прозорість і правдивість інформування; двостороння комунікація. Ефективність інформаційно-комунікативної взаємодії досягається шляхом планування та організації на постійній основі зустрічей, брифінгів, спільних дій цивільних і військових суб'єктів²⁰. Відтак, цивільно-військове співробітництво спрямоване на формування культури діалогу та співпраці військових, політичних і цивільних суб'єктів. Особливої значущості дана співпраця набуває в умовах воєнного стану, адже синхронність дій, відкритість і доступність інформації, націленість на співробітництво сприяє мінімізації загроз для цивільного населення.

Щоденні брифінги також проводить радник глави Офісу Президента О. Арестович. Його брифінги орієнтовані на більш широку аудиторію, оскільки інформування про актуальну воєнно-політичну ситуацію відбувається більш динамічно та емоційно, містить певні прогнози та фрази підтримки, що спрощує розуміння складних військових термінів. Інформація лаконічна, зрозуміла більшості, а наявні психологічні прийоми щодо заспокоєння та віри в перемогу сприяє зниженню панічних настроїв серед громадян. Арестович також досить часто дає інтерв'ю національним та закордонним ЗМІ, де більш детально пояснює основні аспекти, сформованої Офісом Президента повістки дня.

Наведені приклади дають можливість констатувати, що в рамках цієї моделі активно використовуються організаційні PR-технології та двоступінчата комунікація. Вказані технології спрямовані на організацію PR-кампаній чи спеціальних PR-подій (публічних виступів, брифінгів, прес-конференцій тощо) з метою формування громадської думки, підвищення рівня довіри громадськості до висловлювань чи дій суб'єкта політики через конкретизацію актуальних інтересів та шляхів їх задоволення. Можна також згадати глобальну PR-кампанію «Stand Up For Ukraine», ініційовану Єврокомісією та урядом Канади за підтримки міжнародної правової організації «Global Citizen»²¹. Її мета – привернути увагу урядів, різних організацій та громадян світу до

подій в Україні та сприяти збору коштів на потреби біженців та внутрішньо переміщених осіб.

На думку П. Лазерсфельда, успішність формування громадської думки залежить від наявності лідера думки, який виступає своєрідним посередником у трансляції інформації²². Відтак, мова йде про двоступінчату комунікацію, орієнтовану на пошуку лідерів думок для відповідної групи громадськості. Вони, завдяки власному авторитету та налагодженій системі комунікації, доступно доносять потрібну інформацію до громадськості, пояснюють зміст ідей чи стратегій, мобілізуючи її ресурсний потенціал, спонукаючи до дії, згідно представлених алгоритмів.

У контексті протидії зовнішній агресії лідери думок можуть розглядатися в інституційному та суб'єктному аспектах²³. По-перше, йдеться про інформаційно-аналітичні інституції, що можуть як продукувати власні повідомлення, так і поширювати інформаційні продукти інших суб'єктів через наявні канали комунікації, а по-друге – про конкретних громадсько-політичних лідерів, які використовують свій особистісний потенціал харизми у процесах інформаційно-комунікативної взаємодії. В Україні функціонує розгалужена система інформаційно-аналітичних агентств, які розширюють можливості суб'єктів влади у здійсненні інформування широкого кола громадськості про актуальну воєнно-політичну ситуацію. Існує також інформаційне агентство АрміяINFORM при Міністерстві оборони України, що надає офіційну оперативну інформацію Міністерства та Генштабу стосовно результатів оборонної операції на визначених напрямках та здобутків Збройних сил України.

Водночас, існує більш складна – прагматична модель стратегічних комунікацій²⁴. Вона орієнтована на врахування впливу зовнішніх факторів на поведінку та політику суб'єкта А, формування відповідного відношення (позитивного, нейтрального, негативного) суб'єкта В до повідомлення, що може розширювати чи звужувати можливості позитивного/негативного сприйняття його змісту. У даній моделі аудиторія має більше можливостей для здійснення усвідомленого вибору щодо потреби діяти чи не діяти, згідно запропонованих алгоритмів (див. рис. 2).

²⁰ Доктрина «Цивільно-військове співробітництво». URL: http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/doktryna_suvilno_vijskovogo_spivrobitynytva.pdf (дата звернення: 19.04.2022).

²¹ Questions & Answers: 'Stand Up For Ukraine' pledging event to support the people of Ukraine. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_22_2322 (last accessed: 23.04.2022).

²² Lazarsfeld P., Berelson B., Gaudet H. The People's Choice : How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign. URL: https://canvas.harvard.edu/files/2618993/download?download_frd=1&verifier=LBnQ37UoEj14EiX5isP4CFPWk-PQN8MDw0ofirLV9 (last accessed: 19.04.2022).

²³ Мірошніченко П. В., Нестеренко А. А. Суспільна значущість лідера думок під час інформаційного протистояння. *Держава та регіони. Сер. Соціальні комунікації*. 2015. № 4. С. 36-41.

²⁴ Tatham S., Le Page R. NATO Strategic Communication: More to be Done? Riga: National Defence Academy of Latvia, Center for Security and Strategic Research, 2014. С. 17.

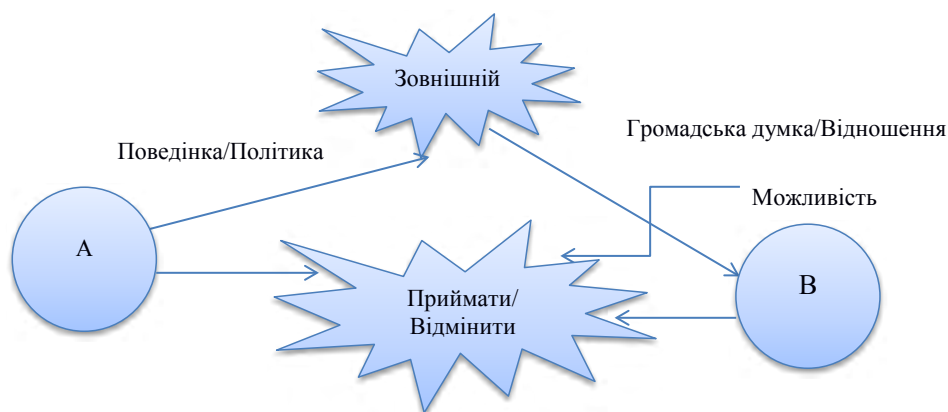

Рис. 2. Прагматична модель

Джерело: Tatham S, Le Page R.

Успішність цієї моделі залежить від здатності А враховувати особливості зовнішнього середовища, адаптувати власну поведінку та політику до наявних викликів. Це розширює можливості у формуванні змісту інформаційних повідомлень, що будуть зрозумілими для В та позитивно ним оцінені. Водночас, В не виступає лише об'єктом впливу, оскільки може приймати рішення відносно прийому чи відхилення інформації, що транслюється. Партнерський діалог суб'єктів А і В, їх націленість на взаємовигідне співробітництво є запорукою вироблення альтернативних ідей чи рішень, що відповідають взаємним інтересам.

Прагматична модель більшою мірою спрямована на стратегічну комунікацію із зовнішньою громадськістю, а саме з лідерами держав та міжнародних організацій з метою залучення їх ресурсного потенціалу до боротьби проти зовнішньої агресії. Відтак, керівництво України повинне враховувати статус, поточну політичну ситуацію, що визначає особливості внутрішньої та зовнішньої політики конкретної держави, а також можливості надання економічної, політичної, військової підтримки. Водночас, прагматична модель передбачає формування власної думки об'єкта впливу відносно змісту та пріоритетних аспектів отриманої інформації, що не завжди може відповідати потребам суб'єкта.

У рамках вказаної моделі Президентом була започаткована практика відео звернень до представницьких органів провідних держав світу, а саме США, Великої Британії, Німеччини, Італії, Японії та інших. Метою цих звернень є інформування про поточний стан та наслідки російської агресії для України та світової системи безпеки. Основне завдання – донести до світової спільноти масштаби агресії, якої зазнали громадяни незалежної держави, здійснивши вибір на користь свободи та демократії. Президент апелює до конкретних фактів порушення ключових принципів міжнародного права, недієздатності існуючих гарантій безпеки міжнародних партнерів, на які

покладалася Україна. Відтак, кожному зверненні наголошується на потребі, передусім, військової та фінансової допомоги, оскільки вирішується питання дієздатності демократії та свободи у цілому світі.

Водночас, можна констатувати наявність різної реакції світової спільноти на зміст цих відео звернень, що впливає на визначення пріоритетів у наданні допомоги Україні. Наприклад, очільники Великої Британії та США ще з початку військової агресії висловили політичну підтримку нашій державі, розпочавши активну фінансову та військову допомогу. Не менш важливою є їх роль у сприянні включеності українського питання у міжнародний порядок денний та формування коаліції партнерів по наданню всебічної підтримки Україні у протистоянні з агресором. Наведені приклади є свідченням сприйняття російсько-української війни як фактору порушення сформованої системи колективної безпеки, наслідком чого є активні бойові дії на території України. Відтак, незаперечним є факт постійного діалогу та підтримки офіційного Києва у відстоюванні національних інтересів.

Водночас, Індонезія, детально розглянувши запит України, послалася на конституційні принципи відносно заборони надавати військову допомогу іншим державам, але виявила бажання відправити гуманітарні вантажі. У цьому випадку об'єкт впливу частково прийняв інформацію та окреслив можливі дії, орієнтуючись, передусім, на основні засади реалізації внутрішньої та зовнішньої політики.

Ключовим інструментом даної моделі комунікації є ресурсний потенціал публічної дипломатії. На думку М. Леонарда, публічна дипломатія сприяє інтенсифікації комунікації в економічній, військово-політичній, соціокультурній сферах, сприяючи прийняттю конкретних рішень. Ресурсний потенціал публічної дипломатії розширює можливості держави у: 1) реагуванні на події та роз'ясненні їх значущості для аудиторії; 2) визначенні точок доступу до міжнародного порядку денного; 3) формуванні

партнерського співробітництва та діалогу з метою розв'язання гостроактуальних питань²⁵.

Можна констатувати, що активна робота Президента та його Офісу дозволила сформувати чітку систему комунікацій з очільниками як світових держав, так і міжнародних інституцій. Крім уже згаданих звернень Президента, активізувалися також зустрічі з представниками держав-партнерів, які здійснили візити до Києва в умовах воєнного стану, що є свідченням політичної підтримки та готовності надавати всебічну допомогу. У ході візиту Прем'єр Великої Британії Б. Джонс заявив, що «Велика Британія докладе всіх зусиль для підтримки відважної боротьби України проти жорстокого та неспровокованого вторгнення. Забезпечить довгострокову безпеку та процвітання»²⁶. Було визначено пріоритетні напрями надання допомоги, серед яких – важке озброєння та боєприпаси, надання необхідних розвідданих, лібералізація торгівлі з Україною, подальше розширення пакету санкцій проти держави-агресора.

Візит до Києва Президента Єврокомісії У. фон дер Ляен та Високого представником ЄС із закордонних справ та політики безпеки Ж. Борреля засвідчив готовність ЄС до всебічної підтримки України. У ході зустрічі з Президентом України У. фон дер Ляен визнала, що «ця війна є викликом для міжнародного співтовариства. Саме в ці хвилини вирішується переможе людство чи спустошення, буде домінувати сила чи верховенство права... Україна веде боротьбу за свободу всього світу»²⁷. У цьому контексті було визначено наступні напрями координації зусиль ЄС у наданні допомоги – виділення з Європейського фонду миру коштів на підтримку Збройних сил України, активізація членів ЄС щодо надання озброєння та боєприпасів, підготовка трьох пакетів фінансової допомоги для стабілізації української економіки в умовах воєнного часу, всебічна підтримка біженців, поетапне введення санкцій щодо держави-агресора та замороження її активів. Очільники ЄС визнали, що Україна платить занадто високу ціну за вибір європейських цінностей, давши чіткий сигнал до активізації процесу набуття членства в ЄС.

Високопосадовці США Державний секретар Е. Дж. Блінкен і Міністр оборони Л. Дж. Остін своїм візитом до Києва висловили незмінну підтримку України та українського народу у боротьбі з росій-

ською агресією²⁸. Блінкен зазначив, що США докладатимуть зусиль для надання всебічної військової, фінансової та гуманітарної допомоги Україні, а також будуть сприяти координації зусиль світової спільноти у доставці важкого озброєння та боєприпасів до нього, проведенні навчань українських військових щодо формування навичок використання іноземного озброєння.

Важливим наслідком цього візиту стала ініційована США зустріч представників оборонних відомств 40 держав-партнерів у м. Рамштайн з метою налагодження координації зусиль у наданні допомоги Україні. Сенатом була схвалена також програма ленд-лізу (2022–2023)²⁹, що передбачає підвищення рівня обороноздатності України та спрощену процедуру постачання необхідного озброєння для протидії російській агресії.

Важливим аспектом координації, передусім, військових зусиль як у веденні оборонної операції, так і забезпеченні боєздатності армії відіграють комунікації Головнокомандувача Збройних сил України В. Залужного з іноземними колегами. Наприклад, періодично відбуваються телефонні розмови з Головою об'єднаного комітету начальників штабів США М. Міллі, що сприяє підвищенню рівня інформованості партнерів про поточну ситуацію на фронті, актуальні потреби української армії у певних видах озброєння. Вказана комунікація з одного боку сприяє вирішенню поточних потреб армії, а з іншого – окреслює перспективні напрями співпраці оборонних відомств щодо модернізації Збройних Сил та інших силових структур в Україні.

Оперативно-тактичний рівень організації стратегічних комунікацій передбачає синхронізацію розповсюдження змісту інформаційних повідомлень і моніторинг зворотного зв'язку. Можна констатувати, що в умовах воєнного часу інформаційні повідомлення офіційного характеру систематично розповсюджуються на національному, регіональному та місцевому рівнях управління. Зміст вказаних повідомлень відповідає сформованому політичним та військовим керівництвом України порядку денному, а їх розповсюдження відбувається за допомогою різних каналів комунікації. Для координації комунікативної взаємодії та постійного інформування громадян про стан воєнно-політичної ситуації в державі Міністерством культури та інформаційної політики було ініційовано спільний телевізійний ефір «Єдині новини». Водночас, є суттєва проблема із забезпеченням безперервного інформування населення, яке проживає на тимчасово окупованих

²⁵ Leonard M. Public diplomacy. London : The Foreign Policy Centre, 2002. 183 с.

²⁶ Prime Minister Boris Johnson meets President Zelenskyy in Kyiv and pledges to stand by the Ukrainian people. URL: <https://www.gov.uk/government/news/prime-minister-pledges-uk-unwavering-support-to-ukraine-on-visit-to-kyiv-9-april-2022> (last accessed: 19.04.2022).

²⁷ Statement by President von der Leyen with Ukrainian President Zelenskyy at the occasion of the President's visit to Kyiv. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_2381 (last accessed: 19.04.2022).

²⁸ Secretary Blinken and Secretary Austin's Travel to Ukraine. URL: <https://www.state.gov/secretary-blinken-and-secretary-austins-travel-to-ukraine/> (last accessed: 25.04.2022).

²⁹ Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022. URL: <https://www.congress.gov/bills/117/congress/senate/bills/3522/text> (last accessed: 29.04.2022).

територіях, зазнаючи інформаційно-психологічного впливу з боку держави-агресора.

Висновки

Стратегічні комунікації є важливим інструментом реалізації інтересів різних суб'єктів на глобальному, національному та регіональному рівнях. Вони сприяють адаптації до глобальних викликів сучасності, оскільки орієнтовані на партнерське співробітництво зі стейкхолдерами у вирішенні актуальних питань через синхронізацію заяв і зусиль урядових та міжнародних структур.

Особливо актуальним є використання стратегічних комунікацій Україною в умовах російсько-

української війни. По-перше, вони забезпечують формуванню порядку денного для внутрішньої та зовнішньої громадськості, що передбачає конкретизацію суб'єктів політико-комунікативної діяльності, змісту інформаційних повідомлень і каналів комунікації. По-друге, комплексне використання основного інструментарію стратегічних комунікацій сприяє налагодженню партнерського діалогу та співробітництва зі стейкхолдерами. По-третє, постійна комунікація з представниками світової спільноти розширює можливості України в отриманні додаткових військових, фінансових, політичних ресурсів, необхідних для завершення війни, відновлення територіальної цілісності та суверенітету держави.

Інформація про автора:

Хорішко Лілія Сергіївна,

доктор політичних наук, доцент,

професор кафедри політології

Запорізький національний університет,

66, вул. Жуковського, Запоріжжя, Україна

Information about the author:

Khorishko Liliia Serhiivna,

Doctor of Political Science, Associate Professor,

Professor at the Department of Political Science

Zaporizhzhya National University

66, Zhukovsky str., Zaporizhzhya, Ukraine